

Majandus- ja taristuministri määruse „Elutähtsa teenuse kirjeldus ja toimepidevuse nõuded vedelkütusega varustamise tagamisel“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1 Sisukokkuvõte

Vastavalt hädaolukorra seaduse (edaspidi *HOS*) § 37 lõikele 2 korraldab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium vedelkütusega varustamise toimimine. HOS-ist tulenevalt loetakse elutähtsaks teenuseks teenust, millel on ülekaalukas mõju ühiskonna toimimisele ja mille katkemine ohustab vahetult inimeste elu või tervist või teise elutähtsa teenuse või üldhuviteenuse toimimist. Elutähtsat teenust käsitatakse tervikuna koos selle toimimiseks vältimatult vajaliku ehitise, seadme, personali, varu ja muu sellisega. HOS § 2 lõige 5 sätestab, et elutähtsa teenuse toimepidevus on elutähtsa teenuse osutaja järjepideva toimimise suutlikkus ja järjepideva toimimise taastamise võime pärast katkestust.

Elutähtsate teenuste kirjeldus ja toimepidevuse nõuete regulatsiooni eesmärk on tugevdada ja suurendada elutähtsate teenuste toimepidevust. Toimepidevuse oluliseks osaks on sätestada nõuded teenuse tasemele ning valmisolekule osutada teenust ka teiste elutähtsate teenuste katkestuse korral. Määrusega sätestatakse teenuse katkestuse lubatud aeg ja teenuse taastamise korraldus. Toimepidevuse oluliseks osaks on teenuse taastamise võime pärast katkestust ning seetõttu peab teenuse osutaja planeerima ressursivajadusi ja ressursside asendamise või täiendava kaasamise võimet tavaolukorrast erinevates situatsioonides. Küll aga ei ole ka kõige edukama riskijuhtimise juures protsessid kunagi sajabrotsendilisel kaitstud. Paratamatult võib tekkida puudujääke rahastamises, mehitamises ja varustamises või muid negatiivseid kõrvalekaldeid teenuse eesmärgi- ning plaanipärasel osutamisel. Kõrvalekaldeid võivad põhjustada kas prognoositavad või ootamatud sündmused. Seetõttu on oluline pidevalt hinnata teenuseosutaja üksikute komponentide võimekusi ning nende toimimist nii igapäevaselt kui ka kriisi korral.

Määruses sätestatakse tingimused, millal on tegemist elutähtsa teenuse ulatuslikust või raskete tagajärgedega katkestusest põhjustatud hädaolukorraga ja tingimused ennetavatele tegevustele.

1.2 Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi energeetikaosakonna nõunik Regina Rass (e-post: regina.rass@mkm.ee, tel: 625 6479). Õigusliku analüüsi tegi Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Anne-Ly Normak (e-post: anne-ly.normak@mkm.ee tel: 7153403) ja keeletoimetuse Kristiane Liivoja (e-post: kristiane.liivoja@mkm.ee, tel: 625 6370).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eesmärk. Määruse eesmärk on anda ülevaade sellest, mida peetakse silmas konkreetse elutähtsa teenuse all ning millised on riigi seisukohast nõuded teenuse järjepidevale toimimisele, teenuse katkestuse ennetuseks ning teenuse taastamise võimele. Elutähtsa

teenuse kirjeldus peab võimaldama määrata ja selgeks teha, mis teenuse osad on vajalikud elanikkonna esmavajaduste rahuldamiseks hädaolukorras.

Paragrahv 1 sätestab määruse reguleerimisala.

Paragrahv 2 sätestab vedelkütuse varustamise kirjelduse.

Lõige 1 sätestab vedelkütuse varustamisel elutähtsa teenuse mõiste. Määrus sätestab, et elutähtsa teenuse osutaja ehk kütuse müüja peab tagama, et Eesti territooriumil oleks tagatud vedelkütuse kättesaadavus. Tarbijad, kellele antud teenus peab olema antud määruse järgi tagatud on nii era- kui ka juriidilised isikud. Kütuse müüja peab antud määruse § 4 lõike 1 kohaselt varustama vähemalt kolmes maakonnas vähemalt ühele tanklale autonoomse elektritoite, mis tagab teenuse osutamise tagamise igale tarbijale.

Lõige 2 sätestab, et elutähtsa teenuse osutaja on vedelkütuse seaduse § 3 lõike 7 järgi kütusemüüja, kes omab 10 ning enam tanklat ning kelle tanklad asuvad vähemalt kolmes maakonnas.

Elutähtsa teenuse osutajate arv vedelkütusega varustamise mõistes võib muutuda vastavalt teenuse osutaja tanklate arvule ja maakondade arvule, kus tema poolt teenust osutatakse. See tähendab, et tänane elutähtsa teenuse osutaja võib teenuse mahu vähenemisega sellest nimekirjast välja langeda ja vastupidi. Näitena võib tuua, et määruse koostamise ajal andis 19.02.2018 Konkurentsiamet loa OÜ-le Alexela Tanklad ja Euro Oil AS-le koondumiseks, mille tulemusena omandas Alexela Tanklad 22 Euro Oil tanklat. Seadusest tulenevalt ei ole vahet, kas teenust osutatakse mehitatud või automaattanklates.

Paragrahv 3 sätestab nõuded vedelkütusega varustamise teenuse tasemele ja valmisolekule osutada teenust teiste elutähtsate teenuste katkestuse korral.

Lõige 1 sätestab, et vedelkütuse teenuse miinimum tasemeks on elutähtsa teenuse osutajate poolt vähemalt autonoomsete elektritoidetega tanklates teenuse jätkamine olukorras, kus teiste elutähtsate teenuste katkemise tõttu ei ole võimalik ilma autonoomse elektritoidetega tanklates teenust osutada. Seega võib tarbijale tekkida küll ebamugavus sellest, et ta ei saa antud teenust ehk selles tanklas, mis on talle geograafiliselt ja vahemaa suhtes kõige soodsam, kuid talle jääb alati võimalus antud teenust kasutada.

Lõige 2 sätestab, et teise elutähtsa teenuse katkestuse korral tagatakse vedelkütusega varustamine vastavalt hädaolukorra seaduse § 39 lõikes 3 nimetatud elutähtsa teenuse toimepidevuse plaanile. Toimepidevuse plaanis peab välja tooma, kuidas jätkatakse teenust.

Lõige 3 sätestab nõuded tegevuste kirjeldustele toimepidevuse riskianalüüsis ja plaanis, mis arvestab vähemalt järgmiste elutähtsate teenuste katkemise võimalusega:

- 1) elektriga varustamine – toimepidevuse plaanis tuleb välja tuua tegevused, mida tehakse elektriga varustamise katkemisel. Näiteks autonoomsete elektritoidetega tanklates autonoomse toite käivitamine jne.
- 2) riigiteede sõidetavuse tagamine – tegevuste kirjeldamine, mis tagavad kütuse tarne olukorras, kus riigiteed ei ole enam sõidetavad.
- 3) Telefoni-, mobiilside-, andmeside- ja makseteenuse katkemisel tehtavad tegevused – toimepidevuse plaanis on oluline kajastada tegevused, mida tehakse telefoniteenuse, andmesideteenuse ja mobiilside teenuse katkemisel, kirjeldatakse makseteenuse jätkamise võimalused autonoomse elektritoitega varustatud tanklates ja tanklates, kus näiteks on taastatud üks osa teenuseid, kuid teised veel ei toimi, Näiteks: kas on võimalik teostada kütusemüüki olukorras, kus kütus on kättesaadav, aga ei toimi makseterminalid jne.

Paragrahv 4 seab nõuded vedelkütuse varustamise teenuse katkestuse ennetuseks.

Lõige 1 kohustab vedelkütuse varustajat, kes on elutähtsa teenuse osutaja, paigaldama vähemalt kolme maakonda, millest üks on kas siis Tallinnas või Harjumaal, üks tankla, millel on autonoomne elektritoide. Teadaolevalt on tänasel päeval vedelkütuse tanklate pidajad vabatahtlikult mõnesse Eestis asuvasse suuremasse tanklasse paigaldanud generaatorid, mis tagavad teenuse jätkamise olukorras, kus toimub elektrikatkestus. Enne käesoleva määruse jõustumist sellist konkreetset kohustust elutähtsa teenuse osutajal ei olnud. Autonoomne elektritoide tagab vedelkütuse kättesaadavuse ja müügi olukorras, kus ühe elutähtsa teenuse katkemine võib kaasa tuua järgmise jne. Antud kohustus langeb elutähtsa teenuse osutajale sõltumata sellest, kas ta müüb vedelkütust automaattanklates või mehitatud tanklates. Tehnilise lahenduse leidmine on vedelkütuse müüja kohustus. Vedelkütuse vajadus näiteks pikaajalise elektrienergia katkemisel on väga suure tähtsusega, sest enamused alternatiivseid elektritoiteid toimivad just vedelkütuse baasil. Alternatiivsetel elektritoidetel pikaajalisel elektrikatkestusel jätkavad elutähtsa teenuse pakkumist näitaks haiglate erakorralise meditsiini osakonnad, sideettevõtjad jne. Ettenähtud tanklate hulk, mis peab toimima ka olukorras, kus muud tanklad ei toimi, tagab lisaks elutähtsa teenuse jätkamisele ka vedelkütusega varustamise igale tavakodanikule.

Lõikega 2 kehtestatakse vedelkütuse müüjatele kohustus enne tanklate autonoomse elektritoitega varustamist antud tanklate asukoht kooskõlastada Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga, kes on elutähtsa teenuse toimepidevust korraldav asutus hädaolukorraseaduse § 36 lg 1 punkt 3 mõistes. Selline kooskõlastamine annab võimaluse tagada Eesti geograafiline kaetus tanklatega, millel on alternatiivne elektritoide. Vedelkütuse müüjatel on kohustus avaldada autonoomse elektritoitega tanklate nimekiri oma leheküljel.

Lõige 3 kohustab elutähtsa teenuse osutajat esitama autonoomse elektritoitega varustatud tanklate nimekirja Tehnilise Järelevalve Ametile, kelle pädevuses on järelevalve teostamine.

Paragrahv 5 sätestab elutähtsa teenuse katkestuse lubatud aja, milleks on käesoleva määruse § 4 lõikes 2 väljatoodud tanklates 1 tund, mis on vajalik selleks, et käivitada autonoomne elektritoide. Antud määrus ei kehtesta ajalisi piiranguid teistele tanklatele. Rikete kõrvaldamise aeg sõltub paljudest teguritest – teenuse katkemise taastamine on sõltuv teise teenuse pakkujast (elektri -, side- teenuse katkemine), teenuse katkemise ulatus jne.

Paragrahvis 6 esitatakse elutähtsa teenuse osutajale nõuded, mida peab kütusemüüja kajastama toimepidevuse plaanis ja milles tuuakse välja prioriteedid, millest tuleb lähtuda. Kõige olulisem on selliste objektide taastamine, kus võib ilmned oht inimestele. Näitena võib tuua kütusetankla töö taastamine piirkonnas, kus on suur vedelkütuse vajaduse kiirabile, päästeametile, politseile ehk siis sellisele masinapargile, mis teenindab inimesi päästavaid masinaid.

Paragrahv 7 sätestab nõuded elutähtsa teenuse osutamist toetavate teenuste sisseostmisel.

Elutähtsa teenuse osutaja lähtub elutähtsa teenuse osutamist toetavate teenuste sisseostmisel lepingupartneri võimest osutada teenust ka hädaolukorras, sealhulgas teiste elutähtsate teenuste katkestuse korral. Kui elutähtsa teenuse osutaja ostab sisse teenust, siis tuleb riigihanke väljakuulutamisel või lepingu tingimuste määramisel lähtuda sellest, et teenuse osutaja on teadlik elutähtsate teenuste taastamise tingimustest vastavalt antud määrusele ja hädaolukorra seadusest tulenevatele kohustustele.

Paragrahv 8 sätestab tingimused, mille puhul on tegemist elutähtsa teenuse ulatuslikust või raskete tagajärgedega katkestusest põhjustatud hädaolukorraga, mille lahendamist korraldab

elutähtsa teenuse toimepidevust korraldav asutus ehk antud määruse mõistes Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium.

Elutähtsat teenust vedelkütusega varustamisel korraldab elutähtsa teenuse toimepidevust korraldav asutus kui:

- 1) elutähtsa teenuse osutaja ei suuda tagada antud määruse § 4 lõikes 2 sätestatud tanklates katkematut teenust ja selle tulemusena on teenuse katkemise piirkonnas ohustatud teiste elutähtsate teenuste jätkamine ning mõjutatud enam kui 50% antud piirkonna elanikkonnast.
- 2) katkeb vedelkütuse varustamise tarneahel.

Paragrahv 9 sätestab nõuded hädaolukorrast või selle ohust teavitamisele.

Paragrahv 10 Rakendussätted näevad ette, et antud määruse § 4 lõikest 1 tulenev kohustus tuleb täita hiljemalt 2022.aasta 01.jaanuariks.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga ega Euroopa Liidu õiguse rakendamisega.

4. Määruse mõjud

Määruse sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju, mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele ning mõju majandusele on kaudne, kuivõrd sellega täpsustatakse elutähtsa teenuse nõude sisu vedelkütusega varustamise tagamiseks ning esitatakse täiendavad toimepidevuse nõuded. Samuti ei kaasne määruse jõustumisel mõjusid elu- ja looduskeskkonnale. Suurem osa nõuetest on kajastatud elutähtsa teenuse osutaja elutähtsa teenuse toimepidevuse riskianalüüsis ja plaanis. Määrus täpsustab kohustused parema tegutsemisvõimekuse tagamiseks elutähtsa teenuse osutamisel. Samuti kehtestatakse määruses teenuse katkestuse lubatud aeg ning kriteeriumid, mille täitmisel tekib elutähtsa teenuse ulatuslikust või raskete tagajärgedega katkestusest põhjustatud hädaolukord. See annab avalikkusele selgemad põhimõtted elutähtsa teenuse toimimisest ning elutähtsa teenuse osutajale pandud kohustustest.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele. Tehnilise Järelevalve Ametile (edaspidi *TJA*) tekib järelevalvekohustus vedelkütuse müüjate osas, nende ülesandeks on kontrollida, kas elutähtsa teenuse osutajast kütusemüüja on vastavalt määrusele paigaldanud kolme maakonda vähemalt ühte tanklasse generaatori, mis tagab kütusega varustamise elektrikatkestuse ajal.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamisega seotud tegevused, mis ei kajastu antud määruses, kajastuvad elutähtsa teenuse osutaja toimepidevuse plaanis. Täiendavad kulutused tekivad vedelkütusega varustamisel:

Otsene mõju elutähtsa teenuse osutajale:

Mõju vedelkütuse tanklatele – ühe generaatori (3–5 kw, 2000–5000) maksumus koos elektri- ja kaevetööde, kütusemahuti ja hoonega on *ca* 15 000–25 000 eurot.

Kulu ühele elutähtsa teenuse osutajale on $3 \times (15\,000\text{--}25\,000) =$ kokku 45 000–75 000 eurot.

Kulu kaheksale elutähtsa teenuse osutajale kokku:
Elutähtsa teenuse osutajate arv: 8
Tanklate arv: 24
Maksumus kokku: 360 000–600 000 eurot.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi EIS kaudu Rahandusministeeriumile ja Siseministeeriumile. Enne määruse kooskõlastusele saatmist tutvustati eelnõu sisu elutähtsa teenuse osutajatele, toimus kohtumine, mille käigus said kütuse müüjad edastada oma arvamusi ja ettepanekuid (lisatud tabelina Lisa 1).

Kadri Simson
majandus- ja taristuminister